

Høringsnotat

**Endringer i beskatningen av barn og
unge som har fått erstatning og
forsikringsutbetalinger ved
personskade og tap av forsørger**

1. Innledning og sammendrag

Departementet har gjennomgått reglene for beskatning av barn og unge som har fått erstatning og forsikringsutbetalinger ved personskade og tap av forsørger.

Barn som mottar engangserstatning for personskade etter reglene i lov av 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning (skadeserstatningsloven) kapittel 3, er fritatt for formuesskatt fram til og med det året de fyller 21 år. Dette gjelder når skaden har ført til minst 50 prosent nedsatt ervervsevne. Fritak for formuesskatt på erstatningsbeløp gjelder også for barn som har fått engangserstatning etter skadeserstatningsloven for tap av forsørger.

Disse reglene er en lovfesting av Skattedirektoratets tidligere lempningspraksis. Bestemmelsen trådte i kraft fra og med inntektsåret 2006. Fritaket er begrunnet med at disse barna opplever en belastende situasjon, og at det anses uforholdsmessig tyngende å fastholde hele skatten for dem.

Dagens fritaksregel omfatter ikke utbetaling av ulykkesforsikring ol. som ikke har noen sammenheng med reglene for ansvar og utmåling av erstatning i skadeserstatningsloven. Departementet ser ingen god grunn til å forskjellsbehandle forsikring og erstatning i disse situasjonene. Departementet foreslår at formuesfritaket i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) § 4-22 utvides til også å gjelde for engangsutbetaling av ulykkes-, sykdoms- og uføreforsikring til barn, samt for engangsutbetaling av ulykkesforsikring eller dødsfallsforsikring til etterlatte personer under 21 år ved død. Departementet foreslår at også erstatning til barn og unge etter yrkesskedeforsikringsloven skal være omfattet av fritaket, samt erstatning etter utenlandsk erstatningsrett. Departementet foreslår videre at kravet om at skaden må ha ført til minst 50 prosent nedsatt ervervsevne, oppheves.

For barn som har mottatt forsikringsutbetaling som blir fritatt for formuesskatt etter skatteloven § 4-22, bør det gjelde regler om særskilt ligning av barnets formue og avkasting av utbetalingen. Slike regler om særskilt ligning gjelder i dag for barn som har mottatt skadeserstatning for personskade og tap av forsørger, jf. skatteloven § 2-14 femte ledd. Særskilt ligning sikrer at barnet får sitt eget fribeløp ved formuesligningen og eget personfradrag ved inntektsligningen. Departementet foreslår at reglene om

særskilt ligning av barn i skatteloven § 2-14 femte ledd skal gjelde for alle ytelser som går inn under fritaksbestemmelsen i skatteloven § 4-22.

Det foreslås at endringene gis virkning fra og med inntektsåret 2012.

2. Bakgrunn

Når alvorlig personskade oppstår, vil mulighetene til å få kompensasjon for økonomisk tap avhenge av de nærmere omstendighetene. Noen vil ha en ansvarlig skadevolder å holde seg til, og kan få tilkjent erstatning etter skadeserstatningsloven. Skadevolder kan også ha en ansvarsforsikring som sikrer den skadelidte erstatning etter loven, for eksempel en bilansvarsforsikring. Dersom det foreligger et ansvarsgrunnlag, har skadelidte i slike situasjoner bl.a. krav på erstatning for økonomisk tap, herunder tap i framtidig erverv som følge av skaden. I de tilfeller der personskaden har medført at skadelidte har fått en varig og betydelig skade av medisinsk art, vil skadelidte kunne ha krav på menerstatning fra skadevolder etter skadeserstatningsloven § 3-2. Dette er ikke kompensasjon for økonomisk tap, men erstatning for tapt livsutfoldelse og andre ikke økonomisk målbare byrder.

For barn under 16 år, skal erstatning for personskade følge en standardisert metode etter skadeserstatningsloven § 3-2 bokstav a som omfatter både erstatning for økonomisk tap og menerstatning. Ved erstatningsutmålingen tas det utgangspunkt i skadelidtes grad av medisinsk uførhet. For tilfeller der denne er under 15 pst., tilkjennes ikke erstatning.

I andre tilfeller kan skadelidte ha krav på utbetaling fra en ulykkesforsikring, sykdomsforsikring eller uføreforsikring. Disse kan være tegnet individuelt, typisk av foreldre, eller kollektivt gjennom arbeidsgiver, skole, barnehage, idrettslag el. I disse tilfellene er det som hovedregel ikke tale om dekning av den forsikredes økonomiske tap. Forsikringssummen kan kreves etter forsikringsavtalen når forsikringstilfellet har inntrådt, for eksempel ved medisinsk invaliditet når årsaken er en ulykke. Slike forsikringer gjelder normalt en fast pengesum. Det kan også være angitt at deler av utbetalingen skal være en hjelpestønad eller særskilt utgiftsdekning.

Det finnes både rendyrkede ulykkesforsikringer, sykdomsforsikringer og uføreforsikringer, og kombinasjoner av disse.

Ulykkesforsikringer gir utbetaling hvis den forsikrede blir varig medisinsk invalid som følge av ulykke. Den utbetales ikke ved sykdom. Uførekapital er en engangsutbetaling som betales ved varig arbeidsuførhet. En uføreforsikring retter seg normalt ikke mot mindreårige barn, og utbetales gjerne ikke før man er 18 år. Uføreforsikringer kan også utbetales i terminer, f.eks. månedlig, og kalles da uførerente. Sykdomsforsikring gir rett til utbetaling hvis man rammes av en alvorlig sykdom. Forsikringer som går under navnet "barneforsikring" eller "barnekasko" kan inneholde dekning både ved ulykke- og sykdom.

Ulykkesforsikringer har ofte krav om en viss grad av medisinsk invaliditet. Dersom forsikringen utbetales ved lavere medisinsk invaliditet enn 100 prosent, vil forsikringsutbetalingen bli redusert forholdsmessig. For uføreforsikring er det ofte krav om ervervsmessig uførhet på minst 50 prosent, og for utbetaling av sykdomsforsikring et krav om alvorlig sykdom.

3. Beskatning av erstatning og forsikring etter gjeldende rett

Når barn med livsvarig funksjonshemming får engangserstatning som kompensasjon for framtidig tap av arbeidsinntekt, er barnet fritatt for beskatning. Det samme gjelder ved engangsutbetaling av ulykkesforsikring mv. Barnet er skattepliktig for avkastning av erstatnings- eller forsikringsbeløp, men det er innført regler som skal lempe beskatning for visse aldersgrupper også på forvaltningsstadiet av erstatningen. Disse reglene er imidlertid ikke gitt anvendelse for engangsutbetalinger som kommer fra personforsikring, herunder ulykkesforsikring.

Engangserstatning for personskade som er utmålt i henhold til skadeserstatningsloven kapittel 3, er fritatt for formuesskatt fram til og med fylte 21. Dette gjelder når personskaden har ført til minst 50 pst. nedsatt ervervsevne. Departementet legger til grunn at dette fritaket også gjelder for erstatning etter pasientskadeserstatningsloven av 15. juni 2001 nr. 53 og voldsoffererstatningsloven av 20. april 2001 nr. 13, der erstatningen i hovedsak utmåles etter reglene i skadeserstatningsloven. Fritaksregelen gjelder derimot ikke for engangsutbetaling av personforsikring som følge av personskade.

Barn og foreldre lignes normalt sammen fram til fylte 16 år. Fra 17 års alder lignes barn særskilt etter hovedreglene, i klasse 1. Formue og inntekt av engangserstatning

for personskade etter skadeserstatningsloven kapittel 3 kan likevel lignede særskilt også for yngre barn, uten noen aldersgrense nedad. Det sikrer at den skadelidte uansett alder får sitt eget fribeløp ved formuessligningen og eget personfradrag ved inntektsligningen. Heller ikke denne regelen gjelder for kapital fra personforsikring.

Fra 22 års alder inntreder det normal formuesskatteplikt for all erstatningskapital i tillegg til den løpende inntektsskatteplikten for kapitalavkastningen. I lys av denne skatteplikten tas det ved utmåling av erstatningens størrelse etter skadeserstatningsloven hensyn til antatt framtidig skattebelastning i forvaltningsperioden. Denne antatte skattebelastning, kalt skatteulempen, gjør at erstatningsbeløpene blir høyere enn det de ellers ville ha vært. Det er nødvendig for at skadelidte skal få full erstatning i form av et engangsbeløp. Dersom denne skatteulempen ble fjernet gjennom mer omfattende og livsvarige skattefritak, ville erstatningsbeløpene gå ned. Derfor ville ikke mer omfattende skattefritak uten videre være noen netto fordel for de skadelidte.

En erstatning eller forsikring som utbetales i terminer vil ikke være formuesskattepliktig før de enkelte terminer har forfalt, jf. skatteloven § 4-2 første ledd bokstav c. Det er derfor ikke en skattepliktig formue for den forsikrede før de enkelte terminer kommer til utbetaling. Terminutbetalinger av forsikring, som er mest vanlig for uføreforsikring til personer over 18 år, skal dessuten gå til dekning av leveomkostninger, og gir normalt ikke en slik akkumulering av kapital som tilsier et formuesfritak.

4. Departementets vurderinger og forslag

Departementet ser ingen god grunn til å forskjellsbehandle engangserstatning etter skadeserstatningsloven og engangsutbetaling av slike forsikringer. For utbetaling av ulykkesforsikring vil det normalt være krav om alvorlig skade. I mange tilfeller er det et nærmere krav om medisinsk invaliditet. Barn som opplever dette kan ofte få en svært vanskelig økonomi, i tillegg til den generelt tyngende situasjonen som en slik personskade gjerne fører til. Til forskjell fra barn som har en ansvarlig skadevolder å holde seg til, vil disse barna heller ikke ha krav på kompensasjon som tar sikte på full dekning av det økonomiske tapet.

Departementet mener derfor at det bør innføres et formuesfritak for personer under 21 år som får engangsutbetaling av forsikring som følge av alvorlig personskade.

Etter departementets oppfatning bør utvidelsen omfatte ulykkesforsikringer. Om forsikringen har et annet navn, f.eks. barneforsikring eller barnekasko, skal ikke ha noen betydning så lenge det dreier seg om forsikringer som gir engangsutbetaling etter forsikringsavtale med medisinsk invaliditet som følge av ulykke. Ut fra begrunnelsen for fritaket ser departementet heller ingen grunn til å skille mellom invaliditet som følge av ulykke eller alvorlig sykdom og uførhet som oppstår av andre grunner. Departementet foreslår derfor at fritaket også skal omfatte engangsutbetaling fra sykdomsforsikring eller uføreforsikring som er utløst av skade, lyte eller sykdom. Forslaget gjelder forsikringsutbetalinger fra både norske og utenlandske forsikringsselskaper,

For skattyter som fyller 21 år eller mindre i inntektsåret, og som har fått engangserstatning for tap av forsørger etter skadeserstatningsloven kapittel 3, er det gitt fritak for formuesskatt. Dette omfatter barn som har mistet en forelder etter en skadevoldende handling. Departementet foreslår at utvidelsen av formuesfritaket også skal gjelde for engangsutbetaling av ulykkesforsikring eller dødsfallsforsikring ved død til etterlatte personer under 21 år. Dette skal likevel ikke omfatte utbetaling av vanlig pensjonssparing/pensjonsforsikring til etterlatte. Slike forsikringer innebærer delvis en sparing gjennom forsikringen på avdødes hånd. Etter departementets oppfatning er det ikke grunnlag for å behandle slik sparing annerledes enn annen formue på avdødes hånd, som går i arv til barna.

Formuesfritaket i skatteloven § 4-22 omfatter i dag kun engangserstatningsutbetalinger som er fastsatt i henhold til regler og prinsipper i skadeserstatningsloven kapittel 3. Dette innebærer at engangserstatninger for personskade og tap av forsørger som er utmålt etter yrkesskedeforsikringsloven av 16. juni 1989 nr. 65 delvis faller utenfor formuesfritaket etter gjeldende regler. Yrkesskedeforsikringsloven gir en tvungen forsikringsordning som dekker en arbeidsgivers erstatningsansvar m.m. for yrkesskader, yrkessykdom og dødsfall i arbeid hos ansatte. Erstatning for personskade og tap av forsørger etter denne loven kan være aktuelt for unge som skades eller blir syke i et arbeidsforhold, og barn som er etterlatte av arbeidstaker som dør i arbeidsulykke eller av yrkessykdom.

Yrkesskadeforsikringsloven har et todelt system der deler av erstatningen utmåles etter skadeserstatningsloven kapittel 3, mens andre deler utmåles etter egne utmålingsregler. Etter gjeldende regler er det kun den delen av erstatningen som utmåles etter skadeserstatningsloven kapittel 3 som er fritatt formuesskatt. Departementet ser ingen grunn til å forskjellsbehandle erstatning som er fastsatt etter yrkesskadeforsikringsloven. Departementet foreslår derfor at formuesfritaket utvides til å omfatte engangserstatning for personskade og tap av forsørger etter *yrkesskadeforsikringsloven*.

Erstatning som har grunnlag i personskadeserstatningsloven og voldsoffererstatningsloven blir i all hovedsak utmålt etter reglene og prinsippene i skadeserstatningsloven. Departementet mener derfor at erstatning etter disse lovene allerede er omfattet av fritaket. For å presisere dette foreslår departementet en tilføyelse til lovteksten i § 4-22, der det framgår at fritaket omfatter engangserstatning for personskade og tap av forsørger ”i henhold til prinsippene i skadeserstatningsloven kapittel 3”. Dette skal tydeliggjøre at erstatning med ansvarsgrunnlag i annen lovgivning faller under fritaket når erstatningsutmålingen i hovedsak følger reglene og prinsippene i skadeserstatningsloven.

Departementet ser ingen gode grunner til at barn som har fått erstatning etter utenlandsk erstatningsrett skal falle utenfor fritaket. Et barn som for eksempel blir skadet i en trafikkulykke på ferie i utlandet, og som blir tilkjent erstatning i henhold til utenlandsk erstatningsrett, bør ha samme rett til fritak som barn og unge som får erstatning etter norsk erstatningsrett. Det kan imidlertid være store forskjeller mellom norsk og utenlandsk erstatningsrett både med hensyn til vilkår for erstatning og utmåling av erstatning. Enkelte land kan ha regler hvor erstatningsutmålingen er basert på ”punitive damages”, dvs. at skadevolder ikke bare må dekke skadelidtes økonomiske tap, men også betale erstatning ut fra et straffehensyn. Dette kan gi erstatninger som langt overstiger nivået i norsk erstatningsrett, som er basert på prinsippet om erstatning for økonomisk tap. For å sikre størst mulig grad av likebehandling foreslår departementet at fritaket også skal gjelde for erstatning etter utenlandsk erstatningsrett, så langt erstatningen er fastsatt etter hovedsakelig de samme prinsipper som i norsk erstatningsrett. Dette vil gjøre det mulig å begrense formuesfritaket i tilfeller der tilkjent erstatning langt overstiger et norsk nivå for erstatning.

Formuesskattefritaket i skatteloven § 4-22 første ledd forutsetter at personskaden, som skattyter har fått erstatning for, har ført til minst 50 pst. nedsatt ervervsevne. Regelen kom inn i skatteloven som en lovfesting av en tidligere administrativ praksis om lempning av tilskadekomne barns skatt av billighetsgrunner. Unntaket er begrunnet i at fritaksbehovet er størst ved de alvorligste personskadene som medfører høy uførhetsgrad. I disse skadetilfellene blir barnet mest avhengig av at erstatningsbeløpets netto disponible beløp, sammen med trygdeytelser, sikrer dets økonomiske eksistens gjennom et langt voksenliv. Erstatningsbeløpene er da store, og normal formuesskatt på dem ville blitt en større belastning. Ved lavere uføregrader vil personen i langt høyere grad kunne forvente en mer normal yrkesaktivitet og økonomi, slik at behovet for formuesskattefritak blir mindre.

Det har vist seg at kravet om minst 50 pst. nedsatt ervervsevne for barn er vanskelig å praktisere for ligningsmyndighetene. Ervervsevne er et mål på evnen til å utføre arbeid som fastsettes under hensyn til subjektive faktorer. Ved vurderingen skal det tas hensyn til skadelidtes muligheter til å skaffe seg inntekt ved arbeid som med rimelighet kan ventes av ham eller henne på bakgrunn av evner, utdanning, praksis, alder og muligheter for omskolering. Utenom de klare tilfellene der skaden er særlig omfattende, er det for mindreårige barn ofte problematisk for skattetaten å gjøre seg opp en mening om disse faktorene og dermed fastsette graden av barnets nedsatte ervervsevne.

Vanskelighetene rundt fastsettelsen av ervervsevnen for barn ble tatt opp i Ot.prp.nr. 81 (1986-1987) i forbindelse med innføringen av skadeserstatningsloven § 3-2 bokstav a som regulerer standardisert erstatning til barn under 16 år for personskader. Det ble lagt til grunn at det er lite treffsikkert å fastsette ervervsmessig uførhet for barn. Derfor ble det bestemt at graden av medisinsk uførhet heller skulle brukes som utgangspunkt ved utmåling av standarderstatningen etter skadeserstatningsloven § 3-2 bokstav a. Den medisinske uførheten fastsettes ved å se på den fysiske og/eller psykiske funksjonsnedsettelsen som en bestemt skade eller sykdom erfaringsvis forårsaker. Vurderingen gjøres uten hensyn til subjektive forhold ved skadelidte.

Et krav om 50 pst. nedsatt ervervsevne for formuesskattefritak etter skatteloven § 4-22 første ledd er krevende for ligningsmyndighetene å håndtere i praksis. Særlig gjelder dette for barn under 16 år, der den ervervsmessige uførheten ikke er fastsatt i

forbindelse med erstatningsoppgjøret etter skadeserstatningsloven § 3-2 bokstav a. Ligningsmyndighetene må skjønnsmessig vurdere om skattyters ervervsevne er redusert med 50 pst. Dette er en type skjønnsmessige avgjørelser som ligningsmyndighetene ikke har spesielle forutsetninger for å foreta. Samme problem vil også oppstå for utbetalinger fra en ulykkesforsikring siden forsikringsselskapene som oftest kun fastsetter grad av medisinsk invaliditet i forbindelse med forsikringsoppgjøret, og ikke ervervsmessig uførhet.

Et alternativ for å begrense formuesskattefritaket i skatteloven § 4-22 første ledd, er å innføre krav om medisinsk invaliditet av en viss grad. Dette vil være administrativt enklere da den medisinske uførheten i de fleste tilfeller allerede er fastsatt ved erstatningsoppgjøret etter skadeserstatningsloven § 3-2 bokstav a eller i forbindelse med utbetaling fra en ulykkesforsikring.

Det er imidlertid flere svakheter ved å oppstille et krav om en viss grad av medisinsk invaliditet for formuesskattefritak. Avhengig av subjektive forhold hos skadelidte, kan samme medisinske invaliditetsgrad få ulik innvirkning på fremtidig ervervsevne. Eksempelvis vil det å miste en hånd kunne slå forskjellig ut for en med et akademisk yrke sammenlignet med en som har et mer praktisk yrke. Det er altså ingen gitt sammenheng mellom medisinsk invaliditet og ervervsmessig uførhet. Etter departementets oppfatning vil det derfor være vanskelig å benytte medisinsk invaliditet for å avgrense fritaket.

Departementet mener at hverken ervervsmessig eller medisinsk uførebegrep/-grad er egnet som kriterium for å avgrense formuesfritaket. Både skadeserstatningslovens regler for erstatning til barn og forsikringsavtaler har imidlertid innebygget mekanismer som gir en nedre grense for medisinsk invaliditet for at erstatning eller forsikring skal komme til utbetaling. Etter skadeserstatningsloven § 3-2 bokstav a gis det kun erstatning dersom den medisinske uførheten er over 15 pst. For utbetalinger fra ulykkesforsikring, stilles det gjerne et krav om en viss medisinsk invaliditet. En bestemt grad av medisinsk invaliditet vil vanligvis gi en høyere ervervsmessig uføregrad. Medisinsk invaliditet på 15 pst. eller høyere vil i mange tilfeller tilsvare en nedsatt ervervsevne på minst 50 pst. Dette tilsier etter departementets oppfatning at det ikke er nødvendig å stille et krav i loven om minimum ervervsmessig eller medisinsk uføregrad for at formuesfritaket etter skatteloven § 4-22 skal komme til

anvendelse. En opphevelse av dette kravet vil føre til at fritaket blir enklere å administrere, samtidig som fritaket fortsatt vil rette seg mot barn som har opplevd alvorlige personskader.

På denne bakgrunn foreslår departementet at formuesfritaket for visse erstatninger til barn i skatteloven § 4-22 utvides til også å gjelde for engangsutbetaling av ulykkes-, sykdoms- og uføreforsikring til barn, samt for engangsutbetaling av ulykkesforsikring eller dødsfallsforsikring til etterlatte personer under 21 år ved død. Departementet foreslår videre at kravet om at skaden må ha ført til minst 50 prosent nedsatt ervervsevne, oppheves.

Det vises til forslag til endring av skatteloven § 4-22.

5. Særlig om særskilt ligning av barn som har fått forsikringsutbetaling

For barn som har mottatt skadeserstatning som blir fritatt for formuesskatt etter skatteloven § 4-22, er det regler om særskilt ligning jf. skatteloven § 2-14 femte ledd. Særskilt ligning sikrer at barnet får sitt eget fribeløp ved formuesligningen og eget personfradrag ved inntektsligningen. Departementet foreslår at reglene om særskilt ligning av barn i skatteloven § 2-14 femte ledd skal gjelde for alle ytelser som går inn under fritaksbestemmelsen i skatteloven § 4-22.

Det vises til forslag til endring av skatteloven § 2-14 femte ledd.

6. Administrative og økonomiske konsekvenser

Forslaget vil gi en økning i arbeidsbyrden for skatteetaten som følge av at flere skattytere blir omfattet av formuesfritaket og reglene om særskilt ligning. Opphevelse av kravet om minst 50 pst. ervervsmessig uførhet vil på den annen side medføre en viss forenkling for skatteetaten fordi man ikke lenger trenger å vurdere barnets ervervsmessige uførhet.

Forslaget antas ikke å ha nevneverdige provenyvirkninger.

7. Ikrafttredelse

Departementet er klar over at forskjellsbehandlingen av erstatning og forsikring som rettes opp ved dette forslaget, går flere år tilbake. En tilbakevirkning for tidligere

inntektsår vil imidlertid være meget krevende administrativt. I samsvar med det som tidligere er varslet, mener departementet likevel at forslaget bør gjelde fra og med inntektsåret 2012, dvs. for formue som fastsettes pr. 1. januar 2013.

Departementet foreslår at forslaget gis virkning fra og med inntektsåret 2012.

Utkast til lov om endringer i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven):

I

§ 2-14 femte ledd skal lyde:

(5) Barn som lignes sammen med foreldre etter reglene i første ledd og som har *mottatt engangserstatning eller annen ytelse som omfattes av § 4-22*, kan lignes særskilt for formue og avkastning av *ytelsen*. Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av reglene i *første punktum*.”

§ 4-22 skal lyde:

§ 4-22. *Skattefrihet for visse engangserstatnings- og forsikringsutbetalinger til barn*

- (1) *Skattyter som fyller 21 år eller mindre i inntektsåret, er fritatt for formuesskatt på:*
- a. engangserstatning for personskade og tap av forsørger i henhold til prinsippene i skadeserstatningsloven kapittel 3 og yrkesskadeforsikringsloven.*
 - b. engangserstatning for personskade og tap av forsørger etter et annen stats erstatningsrett, så langt erstatningen er fastsatt etter hovedsakelig tilsvarende prinsipper som i norsk erstatningsrett.*

- c. *engangsutbetaling av ulykkes-, sykdoms- eller uføreforsikring ved skade, sykdom eller lyte.*
- d. *engangsutbetaling av ulykkesforsikring eller dødsfallsforsikring ved tap av forsørger.*

(2) Departementet kan gi forskrift til utfylling og gjennomføring av denne paragraf.

II

Endringene under I gis virkning straks med virkning fra og med inntektsåret 2012.